

Дані про авторів

Обушний Сергій Миколайович,

к.е.н., доцент кафедри фінансів та економіки Київсько-го університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0001-6936-955X
e-mail: s.obushnyi@kubg.edu.ua

Віровець Денис Володимирович,

аспірант кафедри фінансів та економіки Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-4934-8377
e-mail: seito@ukr.net

Данные об авторах

Обушный Сергей Николаевич,

к.э.н., доцент кафедры финансов и экономики Киевско-го университета имени Бориса Гринченка, г. Киев, Украина
e-mail: s.obushnyi@kubg.edu.ua

Віровець Денис Володимирович,

аспірант кафедри фінансов и економіки Києв-кого університету імені Бориса Грінченка, г. Київ, Украина
e-mail: seito@ukr.net

Data about the authors

Sergiy Obushnyi,

Ph.D. (Economics), docent of the Department for Finance and Economics, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine
e-mail: s.obushnyi@kubg.edu.ua

Denys Virovets,

postgraduate student of the Department for Finance and Economics, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine
e-mail: seito@ukr.net

УДК [005:519.23]:330.16

ГЕЙКО Т.Ю.

Перешкоди на шляху становлення підприємництва в Україні протягом періоду незалежності

У статті розглянуто перешкоди на шляху розвитку малого та середнього бізнесу протягом існування України як незалежної держави, що стримували його зростання. Актуальність теми обумовлена потребою у здійсненні аналізу базової інституційної реформи в процесі становлення ринкової економіки в незалежній Україні, що стосувалася утворення та розвитку національного підприємництва, динаміки зміни стану бізнес-середовища. Це необхідно з метою визначення причин: чому політика розвитку підприємництва, що здійснювалася в Україні, не довела свою результативність, з метою формування на державному рівні сучасної політики його стимулювання.

Проблематика підтримки підприємницького сектору полягає в тому, що значна частина проблем, які були окреслені ще на етапі становлення підприємництва після отримання Незалежності, зберегли актуальність і сьогодні та обумовили нагромадження перешкод для національного підприємницького сектору. Це повинно спонукати владу до належної уваги до цієї проблеми та впровадження в життя задекларованих нею заходів. Відсутність протягом тривалого часу позитивних змін у підтримці діяльності малих та середніх підприємств України призведе до негативних наслідків для національної економіки, поглиблення макроекономічних дисбалансів та втрати робочих місць.

Об'єктом дослідження є розвиток малого і середнього бізнесу протягом періоду Незалежності України. Метою дослідження є ідентифікація перешкод, що стримують розвиток українського підприємництва протягом визначеного періоду для стимулювання розкриття його потенціалу в умовах циклічних економічних криз. Методологія дослідження передбачає використання методів емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, опис), теоретичного пізнання (формалізації) і загальнологічних методів дослідження (аналізу, системного підходу, статистичних методів).

Практичними результатами дослідження слід вважати ідентифікацію перешкод для створення сприятливого бізнес-клімату для започаткування та розвитку власної справи.

Галузь застосування результатів: середовище розвитку підприємництва.

У висновку слід зазначити, що у статті запропоновано проаналізувати проблеми, які були окреслені на етапі започаткування підприємництва і зберегли свою актуальність, з метою формування державних підходів до стимулювання розвитку підприємництва на всіх етапах розвитку – від

виникнення ідеї до ведення міжнародної діяльності, запровадження фінансових інструментів підтримки, системи оподаткування, консалтингової підтримки щодо реєстрації, отримання кредитів, ведення зовнішньоекономічної діяльності та ін.

Ключові слова: підприємництво, стратегія розвитку підприємництва, бізнес–середовище, малі і середні підприємства, цифрові трансформації підприємництва, дерегуляція.

ГЕЙКО Т.Ю.

Препятствия на пути становления предпринимательства в Украине в течении периода независимости

В статье рассмотрены препятствия на пути развития малого и среднего бизнеса на протяжении существования Украины как независимого государства, сдерживали его рост. Актуальность темы обусловлена необходимостью в осуществлении анализа базовой институциональной реформы в процессе становления рыночной экономики в независимой Украине, которая касалась образования и развития национального предпринимательства, динамики изменения состояния бизнес–среды. Это необходимо для определения причин: почему политика развития предпринимательства, которая осуществлялась в Украине, не доказала свою результативность, с целью формирования на государственном уровне современной политики его стимулирования.

Проблематика поддержки предпринимательского сектора заключается в том, что значительная часть проблем, которые были обозначены еще на этапе становления предпринимательства после получения независимости, сохранили актуальность и сегодня и обусловили накопление препятствий для национального предпринимательского сектора. Это должно побудить власти к должному вниманию к этой проблеме и воплощению в жизнь задекларированных ею мероприятий. Отсутствие в течении длительного времени положительных изменений в поддержке деятельности малых и средних предприятий Украины приведет к негативным последствиям для национальной экономики, углубление макроэкономических дисбалансов и потери рабочих мест.

Объектом исследования является развитие малого и среднего бизнеса в период независимости Украины. Целью исследования является идентификация препятствий, сдерживающих развитие украинского предпринимательства в течение определенного периода для стимулирования раскрытия его потенциала в условиях циклических экономических кризисов. Методология исследования предполагает использование методов эмпирического исследования (наблюдение, сравнение, описание), теоретического познания (формализации) и общелогических методов исследования (анализа, системного подхода, статистических методов).

Практическими результатами исследования следует считать идентификацию препятствий для создания благоприятного бизнес–климата для создания и развития собственного дела.

Область применения результатов: среда развития предпринимательства.

В заключении следует отметить, что в статье предложено проанализировать проблемы, которые были очерчены на этапе начала предпринимательства и сохранили свою актуальность с целью формирования государственных подходов к стимулированию развития предпринимательства на всех этапах развития – от возникновения идеи до ведения международной деятельности, внедрения финансовых инструментов поддержки, системы налогообложения, консалтинговой поддержки по регистрации, получения кредитов, ведение внешнеэкономической деятельности и др.

Ключевые слова: предпринимательство, стратегия развития предпринимательства, бизнес–среда, малые и средние предприятия, цифровые трансформации предпринимательства, дерегуляція.

HEIKO T.Yu.

Obstacles to entrepreneurship in Ukraine during the period of independence

The article considers the obstacles to the development of small and medium business during the existence of Ukraine as an independent state, which hindered its growth. The urgency of the topic is due to the need to analyze the basic institutional reform in the process of market economy in independent

Ukraine, which concerned the formation and development of national entrepreneurship, the dynamics of change in the business environment. This is necessary in order to determine the reasons: why the policy of business development pursued in Ukraine has not proved its effectiveness, in order to form a modern policy at the state level to stimulate it.

The problem of supporting the business sector is that a significant part of the problems that were outlined at the stage of entrepreneurship after independence, remain relevant today and have led to the accumulation of obstacles for the national business sector. This should encourage the authorities to pay due attention to this problem and implement the measures declared by it. The long-term absence of positive changes in the support of small and medium-sized enterprises in Ukraine will lead to negative consequences for the national economy, deepening macroeconomic imbalances and job losses.

The object of research is the development of small and medium business during the period of Independence of Ukraine. The purpose of the study is to identify obstacles to the development of Ukrainian entrepreneurship over a period of time to stimulate the disclosure of its potential in cyclical economic crises. The research methodology involves the use of methods of empirical research (observation, comparison, description), theoretical knowledge (formalization) and general research methods (analysis, systems approach, statistical methods).

The practical results of the study should be considered to identify the stages of development of entrepreneurship during independence and identify obstacles to creating a favorable business climate for starting and developing your own business.

Field of application of results: the environment of business development.

In conclusion, it should be noted that the article proposes to analyze the problems that were outlined at the beginning of entrepreneurship and remained relevant, in order to form government approaches to stimulate entrepreneurship at all stages of development – from idea to international activity, introduction of financial support instruments. , taxation system, consulting support for registration, obtaining loans, conducting foreign economic activity, etc.

Keywords: entrepreneurship, business development strategy, business environment, small and medium enterprises, digital transformations of entrepreneurship, deregulation.

Постановка проблеми. Ефективне стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу України вимагає аналізу перешкод, що накопилися в період існування України як незалежної суверенної держави для формування державної політики підтримки підприємництва в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню проблем розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, характерних рис формування підприємницького середовища, державної політики підтримки малого підприємництва та стратегій його розвитку в Україні було присвячено роботи таких українських науковців, як Т. А. Піхняк [1], С. Г. Дрига [2], З. З.С.Варналії [3-5], В. В. Виговська [4], В. М. Геєць [5], В. В. Папп [6], Г. А. Лех [7], С. Попов [8] та ін. Проте політика державної підтримки малого та середнього підприємництва потребує аналізу її недоліків та якнайшвидшого вдосконалення і впровадження з метою створення сприятливого бізнес-клімату і недопущення згорання бізнесу в Україні.

Базовою інституційною реформою на шляху становлення ринкової економіки в незалежній Україні є утворення та розвиток національного підприємництва. Внутрішні та зовнішні умови впливали на структурні й якісні перетворення та трансформацію філософії функціонування бізнесу. Сектор підприємництва як найпотужніший драйвер економічного зростання потребує реалізації ефективної державної політики стимулювання бізнесу. Суперечності, що супроводжують розвиток підприємництва в Україні, пов'язані з напрямками та обсягами підтримки держави, підвищують актуальність здійснення наукових досліджень.

Цілями статті є: визначення етапів розвитку підприємництва за період незалежності України, що відзначалися помітними правовими та законодавчими трансформаціями і вимагали активної державної політики підтримки, а також перешкод, що стримують розвиток малого та середнього бізнесу, більшість з яких мають довготривалий характер.

Виклад основного матеріалу. Базовою інституційною реформою на шляху становлення ринкової економіки в незалежній Україні є утворення та розвиток національного підприємництва.

Поява малих та середніх підприємств в незалежній Україні, навіть за відсутності на перших етапах реформ усталеної культури підприємництва та приватної власності, здійснила величезний прорив та вражаючий вплив на низку процесів. Малий та середній бізнес, який з'явився за період Незалежності, як і в більшості розвинутих країн світу, став основою ринкової економіки України. Формування малого бізнесу сприяло руху до виправлення деформацій галузевої структури економіки, прискорило розвиток сфери послуг, слабко розвиненої у пострадянській Україні – торгівлі, побутових послуг, сфери громадського харчування. В середовищі перманентної кризової невизначеності для економіки, домінування монополій, нестійких господарських ланцюгів, МСП є потужним чинником збереження динамізму та тягlosti розвитку національної економіки, забезпечують створення вагомий частки доданої вартості, нових робочих місць, задоволення значної частки внутрішнього попиту, диверсифікацію виробництва товарів та послуг, впровадження інновацій, розвиток конкуренції на внутрішньому ринку та нових напрямків бізнесу.

Малий бізнес має значно менші ресурси для адміністрування своєї діяльності, що стало однією з опосередкованих причин неформальної зайнятості, переведення операцій у готівковий оборот з метою мінімізації оподаткування та вплинуло на значний рівень тінізації економіки країни. За роки Незалежності було багато спроб створення дієвої системи державної підтримки МСП, проте повільне здійснення економічних перетворень зробило ці спроби нерезультативними.

Розвиток українського підприємництва стримується перешкодами, більшість з яких мають довготривалий характер, зокрема:

– Складність адміністрування податків. Згідно рейтингу Doing Business 2020¹, за показником «Сплата податків» Україна посіла 65 позицію зі 190 країн. Водночас, кількість годин на рік, що витрачається на процедури податкового адміністрування, є високою (328) і значно перевищує середню по країнах Європи та Центральної Азії

¹ Посилання на джерело: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>

(213). Більшість часу (199 із 328) бізнес витрачає на адміністрування ПДВ, ще 92 години – на ЄСВ.

Згідно з Індексом складності податкового адміністрування (Tax Complexity Index), що вимірюється в рамках Глобального проекту складності податкового адміністрування для транснаціональних корпорацій (Global MNC Tax Complexity Project)², Україна знаходиться на 66 місці з 100 країн за рівнем загальної складності податкового адміністрування (Overall tax complexity), на 40 місці за складністю податкового законодавства (Tax code complexity) та 83 місці за складністю податкової інфраструктури (Tax framework complexity). Поєднання недосконалості та обтяжливості податкової системи створює умови для тінізації економіки.

– Наявність накопиченої великої кількості регуляцій, які дезорієнтують підприємців і змушують витратити чимало часу на вивчення та виконання вимог законодавства. Постійні зміни законодавства щодо МСП, що встановлюють нові правила та вимоги до мікро-, малого та середнього бізнесу, впливають на інституційну слабкість МСП, необізнаність, як діяти відповідно до законодавства, і створюють підстави для виникнення претензій з боку органів державного нагляду та контролю. Для врегулювання ситуації Кабінет Міністрів України затвердив План заходів щодо дерегуляції господарської діяльності³, яким передбачено виконання центральними органами виконавчої влади 111 заходів (всього в Плані), у т.ч. 20 заходів щодо супроводження законопроектів у Верховній Раді України. За станом на 31.03.2021 р. виконано 57 заходів (у тому числі 15 заходів щодо супроводження законопроектів у ВРУ) із 111 запланованих, що становить 51,3%⁴. Державною регуляторною службою України посилюється вплив на органи державної та місцевої влади щодо необхідності визначення аналізу регуляторного впливу, організації публічних обговорень та налагодження діалогу з бізнес-об'єднаннями, а також застосування М-тесту на виконання вимог Закону України «Про

² Посилання на джерело: <https://www.taxcomplexity.org/>

³ Розпорядження КМУ «План заходів щодо дерегуляції господарської діяльності» від 04.12.2019 р. № 1413-р URL: <http://www.drs.gov.ua/deregulation/plan-deregulyatsiyi-2016-2017-rr/>

⁴ Моніторинг стану виконання Плану дерегуляції 27.04.2021 URL <http://www.drs.gov.ua/deregulation/monitoring-stanu-vikonannya-planu-deregulyatsiyi/>

засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»⁵. Відповідні кроки засвідчують високий державний потенціал у підвищенні ефективності господарської діяльності та покращенні бізнес-клімату на основі подальшої лібералізації підприємницької діяльності.

– Низька платоспроможність внутрішнього ринку. Циклічність криз та інфляційні стрибки гальмують зростання доходів громадян, які є головними споживачами продукції підприємства. Згідно зі Звітом з оцінки реалізації державної політики розвитку малого і середнього підприємництва в Україні USAID KEY 2019, низька купівельна спроможність споживачів посідає третю з 13 позицій в переліку найбільших перешкод для ведення бізнесу в 2019 р.

– Слабка фінансова підтримка розвитку підприємства. Протягом багатьох років в Україні не існувало ефективної системи державної підтримки фінансування підприємства, функціонуванню передбачених механізмів кредитування малого бізнесу перешкоджали на різних етапах: відсутність специфічного досвіду та практики кредитування, належних методик оцінки платоспроможності, підвищення вимог до позичальників, що призвело до неготовності банків кредитувати малий бізнес. Фінансова допомога, що надавалась в різні періоди Українським фондом підтримки підприємства, Державним фондом підтримки селянських (фермерських) господарств та Державним інноваційним фондом, була мізерною.

Сьогодні в Україні діє близько 50 програм для МСП, що включають цільові кредити для соціальних, енергоефективних, екологічних проєктів, гранти на обмін досвідом та розвиток підприємницьких компетенцій МСП, що фінансуються міжнародними донорами (Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк, Європейський інвестиційний фонд, Німецький банк розвитку (KfW), Міжнародна фінансова корпорація) у партнерстві з українськими банками, інвестфондами та державними органами. З 2020 р. в Україні діє програма «Доступні кредити 5–7–9 %». Держава почала компенсувати підприємцям частину кредитного навантаження, причому рівень компенсації залежить від кількості робочих місць, які створює підприємець. Також запроваджується механізм на-

дання державних гарантій для підтримки мікро-, малого та середнього підприємництва.

– Низька інвестиційна привабливість України та відсутність сприятливого регуляторного середовища, що стримує зовнішніх та внутрішніх інвесторів, в т.ч. венчурних інвесторів та неформальних інвесторів (бізнес-ангелів). У грудні 2020 року був прийнятий Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями в Україні», що повинен стати стимулом для підвищення інвестиційної активності. Проте він передбачає надання державної підтримки інвесторам із загальною сумою інвестицій від 20 млн євро, отже, не стосується інвестицій у розвиток малого бізнесу.

Слабка захищеність приватної власності, насамперед поширення рейдерства, тобто захоплення бізнесу (активів, корпоративних прав) суб'єкта господарювання на основі використання незаконних методів. Як правило, рейдерство виникає в державах з високим рівнем корупції та слабкою системою правового захисту.

Слабкий рівень захисту прав власності пригнічує розвиток власної справи та економіки держави в цілому. Вирішення цієї чутливої проблеми залежить від результативності антирейдерського законодавства, ефективності судової системи та реагування правоохоронних органів. Чинним Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності»⁶ з 2019 р. відкрито інституційні можливості скорочення масштабів рейдерства в Україні, в т.ч. на основі впорядкування реєстраційної діяльності. Водночас Законом не передбачено комплексних інституційних змін, які забезпечували б непорушність права власності, а окремі його положення додають бюрократичні процедури, що знижують його можливості у протидії незаконному захопленню бізнесу або майна.

– Брак належного рівня навичок підприємства та сучасної бізнес освіти, що знижує інноваційний потенціал та конкурентоспроможність МСП через брак культури навчання підприємству протягом всього життя, відсутності в шкільній програмі спеціалізованих курсів та наявності застарілих програм, не адаптованих як до потреб сучасної вищої освіти, так і підприємства. Си-

⁵ Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>

⁶ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права власності» від 03.10.2019 №159-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-20#Text>

туацію погіршує відсутність дієвої інфраструктури підтримки стартапів і інкубаторів/акселераторів.

Висновки

Політика розвитку підприємництва, що здійснювалася в Україні, не довела свою результативність, а її механізми не спонукали владу до належного ставлення та впровадження в життя задекларованих нею заходів. Значна частина проблем, які були окреслені на етапі становлення підприємництва після отримання Незалежності, зберегли актуальність. Й натепер питання стимулювання розвитку підприємництва не набуло пріоритетної позиції серед стратегічно важливих завдань держави, і, відповідно, є залежним від інших напрямів державної політики (насамперед фіскальної). Перебуваючи у постійному русі та динамічних змінах, національне підприємство розвивається несистемно, не отримуючи належної підтримки з боку держави, в набагато складніших умовах, аніж бізнес у країнах-сусідах України. Формування на державному рівні сучасної програми стимулювання розвитку підприємництва протягом всього періоду – від виникнення ідеї до ведення міжнародної діяльності, має передбачити фінансові інструменти підтримки, зрозумілу систему пільгового оподаткування, консалтингової підтримки щодо реєстрації, отримання кредитів, ведення зовнішньоекономічної діяльності та ін. Держава повинна займати активну позицію сприяння, зважаючи на значущу роль підприємництва у створенні доданої вартості та організації зайнятості.

Список використаних джерел

1. Піхняк Т. А. Організаційно-економічний механізм державного управління підприємствами малого бізнесу : світовий досвід та уроки для України. Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. 2012. Вип. 22.2. С. 270–274.
2. Дрига С. Г. Мале підприємництво України : становлення, механізми управління та підтримки : монографія. Київ : ТОВ «ДКС центр», 2009. 459 с.
3. Варналій З. С. Мале підприємництво : основи теорії і практики. 4-те вид., стер. Київ : Знання, КОО, 2008. 302 с.
4. Виговська В. В. Малий бізнес України : сучасний стан і тенденції розвитку. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 1. С. 59–63.
5. Варналій З. С., Геєць В. М., Кужель О. М., Лібанова Е. М. та ін. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні : Національна доповідь / За ред. В. М. Гейця. Київ : Держкомпідприємство, 2008. 226 с.

7. Лех Г. А., Ільчишин М. М., Туркало О. Я. Світовий досвід розвитку підприємств малого бізнесу. Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. 2011. Вип. 21.15. С. 224–229.

4. Попов С., Поліщук Г. Забезпечення ефективності державної політики підтримки розвитку малого підприємництва : окремі аспекти. Інформаційний простір. Українські реалії: досвід трансформацій : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. Хелм, Польща, 2016. С. 3–5.

6. Папп В. В. Сучасний стан і тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. Бізнес Інформ. 2013. № 6. С. 160–164.

9. Дані опитування-дослідження Info Sapiens (березень 2020) та Advanter Group (квітень 2020). URL: <https://sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=114> (дата звернення: 20.05.2020).

10. Державна служба статистики України : сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.05.2020).

References

1. Pikhniak T. A. Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm derzhavnogo upravlinnia pidpriemstvamy maloho biznesu : svitovy dosvid ta uroky dlia Ukrainy. Naukoviy visnyk NLTU Ukrainy : zb. nauk.-tekhn. prats. 2012. Vyp. 22.2. S. 270–274.
2. Dryha S. H. Male pidpriemnytstvo Ukrainy : stanovlennia, mekhanizmy upravlinnia ta pidtrymky : monohrafiia. Kyiv : TOV «DKS tsentr», 2009. 459 s.
3. Varnalii Z. S. Male pidpriemnytstvo : osnovy teorii i praktyky. 4-te vyd., ster. Kyiv : Znannia, KOO, 2008. 302 s.
4. Vyhovska V. V. Malyi biznes Ukrainy : suchasnyi stan i tendentsii rozvytku. Aktualni problemy ekonomiky. 2009. № 1. S. 59–63.
5. Varnalii Z. S., Heiets V. M., Kuzhel O. M., Libanova E. M. ta in. Pro stan ta perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini : Natsionalna dopovid / Za red. V. M. Heitsia. Kyiv : Derzhkompідприємство, 2008. 226 s.
7. Lekh H. A., Ilchysyn M. M., Turkalo O. Ya. Svitovy dosvid rozvytku pidpriemstv maloho biznesu. Naukoviy visnyk NLTU Ukrainy : zb. nauk.-tekhn. prats. 2011. Vyp. 21.15. S. 224–229.
3. Popov S., Polishchuk H. Zabezpechennia efektyvnosti derzhavnoi polityky pidtrymky rozvytku maloho pidpriemnytstva : okremi aspekty. Informatsiinyi prostir. Ukrainski realii: dosvid transformatsii : materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Khelm, Polishcha, 2016. S. 3–5.
6. Papp V. V. Suchasnyi stan i tendentsii rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini. Biznes Inform. 2013. № 6. S. 160–164.

9. Dani opytuvannia–doslidzhennia Info Sapiens (berезen 2020) ta Advanter Group (kviten 2020). URL: <https://sapiens.com.ua/ua/publication–single–page?id=114> (data zvernennia: 20.05.2020).

10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy : sait. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (data zvernennia: 20.05.2020)

Дані про автора

Гейко Тетяна Юніївна,

здобувачка, головна консультантка відділу економічної стратегії, Національний інститут стратегічних досліджень, Україна

e-mail: geykotu@niss.gov.ua

Данные об авторе

Гейко Татьяна Юниевна,

соискательница, главная консультантка отдела экономической стратегии Национального института стратегических исследований, Украина

e-mail: geykotu@niss.gov.ua

Data about the author

Tetyana Heiko,

PhD student, Senior Consultant, Economic Strategy Division, National Institute for Strategic Studies, Ukraine

e-mail: geykotu@niss.gov.ua

УДК 330.5

ЧУМАЧЕНКО О.М.

Особливості землеволодіння та правовий статус земель європейських країн

Предмет дослідження – сукупність теоретико–методологічних основ правового забезпечення власності на землі в Європі.

Метою написання **статті** є виявлення особливостей землеволодіння та дослідження правового статусу земель європейських країн.

Методологія проведення роботи – методи аналізу та синтезу (при систематизації показників); метод порівняння (при проведенні характеристики системи землеволодіння та землекористування); метод аналогії (при виявленні особливостей землеволодіння окремих країн).

Результати роботи – здійснено порівняльний аналіз структури правового статусу земельних ресурсів деяких європейських країн. Розкрито суть понять землеволодіння та землекористування, досліджено особливості землеволодіння та землекористування як об'єкта земельних правовідносин. Проведено аналіз впливу гарантій прав власності на суспільно–економічні та екологічні вигоди. Проаналізовано правові системи країн світу, та виявлено, що вони мають три основних вектори (групи): цивільне право (civil law), загальне право та соціалістичне право. Досліджено особливості основних європейських правових систем, виявлені їх особливості. Обґрунтовано сучасні особливості формування права приватної та публічної власності на земельні ресурси. Проведений аналіз структури власності на землі країн Європи. У країнах, із високим рівнем економічного розвитку, частка земель у приватній власності досить суттєва, що зумовлено лібералізацією земельної політики та відкритістю і прозорістю земельних ринків. Виявлені залежності продовольчої безпеки та земельної власності ряду європейських країн. Приведені переваги та недоліки різних форм власності на землі.

Галузь застосування результатів. Економічна галузь: економіка природокористування, управління національною економікою, земельне право.

Висновки – досліджуючи питання формування земельної власності (користування) у ряді країн ми дійшли висновків, що більшість розвинених країн мають ліберальні ринки земель та переважаючою формою власності на землі є приватна. Яскравим представником особливої земельної політики є Ізраїль, у межах якого фактично відсутнє поняття приватної земельної власності. Також Великобританія, де всі землі перебувають у довічному володінні Королівської сім'ї, відчуженню підлягають лише права користування землями, що ніяким чином не знижує ефективність використання останньої. Причому більшість країн Європи мають досить суттєві законодавчі обмеження на зміну цільового призначення земельних ділянок та чітко визначені норми землеволодіння та землекористування.